

ЛІТЕРАТУРА

1. Ділова іноземна мова та переклад. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/collections/61d1c5dd-cf0b-4ab9-a2ac-7bc290a3ce69>.
2. Nord Ch. Translating as a Purposeful Activity. 1994
3. Nord Ch. Text analysis in translator meaning. 1988.
4. Рум А. On translators ethics.

РОЛЬ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ В РОЗВИТКУ ТА ЗБАГАЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Галина Чумак

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Катерина Грищук

*студентка факультету іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Художній переклад є власне духовним надбанням мови оригіналу, а також самостійним твором, що існує у літературі інших мов невіддільно від оригінальних творів. Переклад стає посередником у спілкуванні двох культур, дозволяє пізнати здобутки одна одної, єднає народи та епохи. Переклад – головний засіб міжкультурної комунікації, за допомогою якого культури інтегруються у єдину світову. Переклад знайомить читачів з реаліями, що існують лише у певній культурі, це сприяє їх поширенню та збереженню як культурної спадщини.

Літературний переклад відіграє ключову роль у введенні та збагаченні культурного досвіду різних націй. Його вплив на розвиток національних літератур та культурних традицій є невід’ємною складовою сучасного літературного дискурсу. Сприйняття та оцінка перекладу як складного процесу вимагає ретельного аналізу його ролі у формуванні національної та світової літературної спадщини. Мета нашого дослідження полягає в аналізі значення та функцій літературного перекладу, висвітленні його впливу на розвиток національних літератур та культурних традицій, а також в

обґрунтуванні важливості вивчення та розвитку літературного перекладу в контексті сучасного літературного дискурсу.

За визначенням Ніди, “translating consists in reproducing in the receptor language the closest natural equivalent of the source-language, first in terms of meaning and secondly in terms of style. But this relatively simple statement requires careful evaluation of several seemingly contradictory elements” [4, с. 1]. Іншими словами, як стверджує Стайнер, “The schematic model of translation is one in which a message from a source-language passes into a receptor-language via a transformational process. The barrier is the obvious fact that one language differs from the other, that an interpretative transfer, sometimes, albeit misleadingly, described as encoding and decoding, must occur so that the message ‘gets through’ ”[5, с. 27]. Остаточною метою цього процесу є «відтворення повідомлення», отже, неадекватний переклад означає неспроможність повністю відтворити оригінальне повідомлення. Проте, для відтворення повідомлення перекладач повинен успішно застосувати багато змін-трансформацій, які у літературному перекладі поширюються на художню, естетичну, культурну, стилістичну сфери [5, с. 28].

При вирішенні того, що потрібно зробити, щоб створити чіткий та всебічний переклад з однієї мови на іншу, Ніда вважає за найважливіше дотримуватися наступних принципів: контекстуальна послідовність має пріоритет перед вербальною послідовністю (або словесно-словесним узгодженням); динамічна еквівалентність має пріоритет перед формальною відповідністю; звукова форма мови має пріоритет перед писемною формою; форми, які використовуються і прийнятні для аудиторії, для якої призначений переклад, мають пріоритет перед формами, які можуть бути традиційно більш престижними. Таким чином, за словами Ніди, ці чотири пріоритети відображають чотири різні перспективи. Перша розглядає переклад з точки зору його мовних форм. Друга ґрунтується на реакціях рецепторів. Третя відноситься до типових обставин комунікації і особливо застосовується до перекладу Біблії, оскільки Біблію, як правило, сприймають на слух значно більше (внаслідок читання на богослужіннях), ніж читають особисто. Четвертий пріоритет, який складається з комплексу факторів, наприклад, віку, статі, освіти та досвіду, аналізує проблеми перекладу з точки зору типів аудиторії [4, с. 14].

Літературний, мистецький переклад поетичних літературних творів є основою введення культурного надбання однієї нації в культуру інших націй та культуру всього людства. Національні бібліотеки та сучасні бібліографії, як от UNESCO “Indextranslacionum” літературного та професійного перекладу філософських, наукових, технічних та технологічних праць є підтвердженням цього факту [2, с. 80].

Важливо зазначити, що коли йдеться про функцію художнього перекладу в національній літературі і культурі, то перекладені літературні твори стають явищем літературного канону мови-реципієнта і тим самим мають схожі культурні функції з творами національної літератури. Зокрема,

перекладні літературні твори мають певну значну специфічну цінність у порівнянні з національними літературними творами, оскільки перші інформують нас про іншомовні літератури та культури та сприяють міжкультурній комунікації.

Проте процес перекладу не закінчується створенням перекладеного тексту, і сам перекладений текст не є остаточною метою перекладу. Результат перекладу (як і оригінал) виконує свою соціальну функцію лише під час читання. Під час процесу читання ми стикаємося з суб'єктивною трансформацією об'єктивного матеріалу. Фактично, оскільки переклад не є первинним оригінальним текстом, а лише інтерпретацією оригінального тексту, то метою перекладу є спілкування певного змісту, який пропонує текст читачеві. Під час цього процесу перекладач знову створює оригінальний текст засобами цільової мови, і тому переклад художнього твору можна розглядати як справжнє, оригінальне творіння.

Таким чином, літературний переклад як продукт художньої інтелектуальної творчості є художнім відтворенням оригіналу; переклад як процес є оригінальною діяльністю (створенням); літературний переклад як діяльність і вид творчості є мистецтвом, або принаймні проміжною категорією між оригінальним літературним мистецтвом та оригінальним творінням.

На ще більш трансформаційному рівні переклад Біблії розмовною мовою (що колись вважалося досить ризикованою справою) дав поштовх протестантської Реформації, так само як переклади грецьких класиків на латину прискорили прихід епохи Відродження. Переосмислення «Енеїди» Котляревським долучило античну класику до українського літературного канону і таким чином актуалізувався лицарський тип козаків, які зрівнялися із героями античності.

Підтвердження знаходимо у дослідженні Максима Стріхи: «Загальновідомо: при початку майже всіх нових європейських літератур стоїть переклад. Найперше – переклад рідною мовою Святого Письма, згодом – переклад (прозорий переказ, травестія) головних сюжетів античної літератури. Але впродовж останніх століть переклад у літературах тих європейських націй, історичному триванню яких ніщо не загрожувало, виконував, здебільшого, підпорядковану, “інформаційну” функцію, ознайомлюючи з чужомовним текстом читача, який звик читати насамперед своєю, рідною мовою...ці перекладачі (якщо, звісно, вони не були ще й відомими оригінальними письменниками чи теоретиками літератури, як от перекладач Дайте Лонгфелло, чи перекладач Шекспіра Шлегель) ніколи не входили до першого, «репрезентативного» ряду постатей своєї національної культури [1, с. 7].

Однак важливо зазначити, що художній переклад іноді може бути надзвичайно складним через специфічні соціальні, історичні та культурні чинники різних націй і мов. Тому одним із найважливіших і найскладніших завдань художнього перекладу є врахування всіх цих елементів та

використання відповідних засобів цільової мови для компенсації відсутності будь-яких слів і виразів у культурі-реципієнті. З точки зору історії перекладу, успішними та взірцевими є ті літературні переклади, які публікуються та сприймаються, незалежно від того, наскільки прозорими можуть бути їхні ідеологічні чи політичні цілі, чи скільки мовних трансформацій застосували перекладачі.

В українському перекладознавстві дослідження Максима Стріхи «Український художній переклад: між літературою і націєтворенням» пропонує розгорнуту панораму розвитку українського перекладу від Княжої доби й до нашого часу. Особливу увагу приділено перекладові й перекладачам XIX-XX ст., чия діяльність, окрім літературного, мала й виразне націєтворче спрямування, сприяючи проведенню чіткої межі між українцями і панівними націями імперій, до складу яких входили українські землі.

Така роль українського перекладу не була унікальна: подібну функцію виконував німецький переклад другої половини XVIII ст., чи каталонський переклад XX ст., за часів Франко. Історія українського перекладу наповнена найбільшою кількістю драматичних сюжетів, і саме доля провідних українських перекладачів складалася значно трагічніше, аніж в їхніх колеґ з інших країн, які також зазнавали чужоземного політичного чи культурного панування. Врешті-решт, саме роль українського перекладу в процесах сучасного націєтворення виявилася в силу низки історичних обставин вищою, аніж націєтворча роль перекладу в Німеччині чи Каталонії [1].

Отже, літературний переклад як джерело збагачення національних літератур сприяє розвитку різних літературних жанрів та напрямків. Багато національних літератур починаються з перекладів. Багато читачів залежать від літературних перекладів, щоб вивчати, інтерпретувати, оцінювати та цінувати шедеври літератури. Літературний переклад виступає як інтерпретатор тем, настанов та культурних цінностей, і у деяких випадках, він є чудовим критиком-культурологом, який пояснює іншомовні реалії та теми, допомагаючи нам краще їх зрозуміти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максим Стріха. Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням. К.: Дух і Літера, 2020. 520 с.
2. Kessler, J. (1979). On Collaborative Translation. *Prevodna knjizevnost*. Belgrade, 5(2), p. 80.
3. Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies*. London and New York: Routledge, Second Edition in the USA and Canada. URL: <https://www.scribd.com/document/411450201/Jeremy-Munday-IntroducingTranslationStudies> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Nida, E. A., & Taber R. C. (1974). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: United Bible Societies by E.J. Birill. URL: <https://toaz.info->

[the-theory-and-practice-of-translation-pr_0635d4da59a73ca14b51ee71ed773a4c.pdf](https://ia802703.us.archive.org/27/items/SteinerGeorge_201504/Steiner%2C%20George%20-%20After%20Babel%20%28Oxford%2C%201975%29.pdf) (дата звернення: 20.04.2024).

5. Stenier, G. (1974). *After Babel. Aspects of Language and Translation*. New York and London: Oxford University Press. https://ia802703.us.archive.org/27/items/SteinerGeorge_201504/Steiner%2C%20George%20-%20After%20Babel%20%28Oxford%2C%201975%29.pdf (дата звернення: 20.04.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ У ПЕРЕКЛАДІ

Галина Чумак

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Вікторія Чавага

*магістрантка факультету іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Літературний переклад відіграє ключову роль у введенні та збагаченні культурного досвіду різних націй. Його вплив на розвиток національних літератур та культурних традицій є невід'ємною складовою сучасного літературного дискурсу. Слід наголосити що у процесі художнього перекладу необхідно зберегти індивідуальну своєрідність оригіналу, відтворити той естетичний вплив та відчуття, який оригінал справляє на читача. Максимально наближене естетичне відчуття має виникати і в реципієнта іншомовного перекладу літературного твору. Як зазначає О. В. Шум, унікальність художнього перекладу полягає в тому, що оригінал може бути перекладений безліч разів і кожен наступний переклад відрізнятиметься від попереднього [10, с. 110].

Дослідженню індивідуального стилю письменників, мови їх творів присвячено велику кількість наукових праць. Проаналізовано теоретичні аспекти індивідуального стилю, закономірності його формування. Значне місце відведено дослідженню індивідуальних стилів окремих письменників – представників різних періодів розвитку літератури, зокрема, основну увагу приділяють мовним особливостям творів. Також останнім часом вчені